

SAGA Project

IO3 A4 Beleidsnota

2020-1-HU01- KA204-078691

De steun van de Europese Commissie voor de productie van deze publicatie houdt geen goedkeuring in van de inhoud, die uitsluitend de mening van de auteurs weergeeft, en de Commissie kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor het gebruik dat eventueel wordt gemaakt van de informatie in deze publicatie.

Erasmus+

INHOUDSOPGAVE

1. Introductie	2
2. SAGA Leergids	2
3. DOELGROEP	3
4. BELEIDSVOORUITZICHTEN	3
4.1 Trends in EU	4
• levenskwaliteit, door karakter en sfeer te creëren en de gebieden aantrekkelijk te maken om te bezoeken, te wonen en te werken.	5
4.2 De uitdaging	5
4.3 De SAGA oplossing presenteren	6
4.4 Ervaringen tijdens het project	8
5. SLOTOPMERKINGEN	9
6. REFERENTIES	10

1. Introductie

De trend van ontvolking van het platteland waarmee veel Europese landen en regio's worden geconfronteerd, leidt tot gebieden die als "leeg Europa" worden beschouwd en die te kampen hebben met specifieke en daarmee samenhangende demografische en economische uitdagingen en een gebrek aan openbare diensten. Tegelijkertijd hebben deze gebieden een rijk culinair erfgoed, gastronomie en/of voedselproductie, die tegelijkertijd kansen kunnen scheppen.

SAGA draagt bij tot de vermindering van ongelijkheden, zorgt voor economisch herstel en inclusieve en duurzame groei op lange termijn door een co-creatie en samenwerkingsfocus, waarbij alle relevante belanghebbenden worden betrokken, en ontwikkelt en valideert een opleidingsprogramma voor bevolkingsgroepen die in het "lege Europa" leven, maar die tegelijkertijd over een rijk culinair erfgoed en/of een rijke voedselproductie beschikken. Het project ontwikkelt en evalueert een innovatief trainingsprogramma voor mensen die in dit soort plattelandsgebieden wonen, waarbij hun dringende problemen, zoals werkloosheid en economische en sociale revitalisering, worden aangepakt en waarbij ze de kennis, competenties en vaardigheden krijgen om sociale ondernemingen te ontwikkelen op het gebied van gastronomie, voedsel en culinair erfgoed.

SAGA heeft een reeks gidsen ontwikkeld om de invoering door de belanghebbenden te vergemakkelijken, in overeenstemming met de filosofie en de doelstellingen van het SAGA-leerprogramma, en om de vaardigheden en competenties van de deelnemers en hun inspanningen om een sociale onderneming op een specifiek gebied/sector, d.w.z. gerelateerd aan voedsel, gastronomie en culinair erfgoed, te bedenken, op te richten en te beheren, te ondersteunen en te vergroten.

Deze gidsen vormen een aanvulling op de belangrijkste projectresultaten.

2. SAGA Leergids

Deze gids maakt deel uit van deze inspanning en van een bredere reeks gidsen die voor elk van de SAGA-stakeholders zijn ontwikkeld.

SAGA ervaringen en case studies: biedt een compilatie van case studies in het SAGA leerprogramma en andere (sociaal) ondernemerschap ervaringen in Europa die gebruikt kunnen worden als een instrument voor inspiratie en innovatie om het bewustzijn te verhogen van de rol van sociaal ondernemerschap als een voertuig om de demografische uitdagingen van het lege Europa te verlichten. Deze gids kan ook worden gebruikt als motivatie voor trainers/studenten en potentiële sociaal ondernemers, en bevat een aantal feedbackpunten van degenen die het trainingsprogramma al hebben getest.

SAGA Trainersgids: bedoeld voor trainers die het SAGA trainingsprogramma formeel of informeel willen gebruiken. Het bevat een overzicht van het opleidingsprogramma, de inhoud en structuren ervan en biedt een leidraad voor docenten, opleiders en opleidingscentra die gebruik willen maken van de middelen en inhoud van het project om de ondernemersvaardigheden van hun studenten te stimuleren, of deze opleidingsmaterialen willen opnemen als aanvullende middelen bij hun bestaande opleidingsaanbod.

SAGA NGO-gids: voor maatschappelijke organisaties, NGO's, nationale en regionale instellingen, die werken met/voor kansarme groepen in leeg Europa, die het SAGA-leerprogramma en de resultaten willen gebruiken om hun eigen (samenwerkende) sociale onderneming in de geïdentificeerde sector (voedsel, gastronomie en culinair erfgoed) op te richten of om de begunstigden ervan te ondersteunen bij de oprichting van hun bedrijven. De gids biedt inspiratie en ideeën over hoe deze organisaties het SAGA-opleidingsprogramma en de resultaten kunnen gebruiken en overnemen.

Beleidsnota: reeks aanbevelingen voor beleidsmakers met betrekking tot het ondersteunen van de oprichting van sociale (samenwerkende) ondernemingen, als een manier om economische activiteit te genereren in het "lege Europa". Het richt zich specifiek op het belang van een wettelijk kader dat de acties van sociale ondernemingen beschermt en biedt een leidraad voor het SAGA-project ter bevordering van sociaal ondernemerschap in plattelandsgebieden als duurzame strategie voor de toekomst.

3. DOELGROEP

Deze gids maakt deel uit van deze inspanning en van een bredere reeks gidsen die voor elk van de SAGA-stakeholders zijn ontwikkeld.

SAGA ervaringen en case studies: biedt een compilatie van case studies in het SAGA leerprogramma en andere (sociaal) ondernemerschap ervaringen in Europa die gebruikt kunnen worden als een instrument voor inspiratie en innovatie om het bewustzijn te verhogen van de rol van sociaal ondernemerschap als een voertuig om de demografische uitdagingen van het lege Europa te verlichten. Deze gids kan ook worden gebruikt als motivatie voor trainers/studenten en potentiële sociaal ondernemers, en bevat een aantal feedbackpunten van degenen die het trainingsprogramma al hebben getest.

SAGA Trainersgids: bedoeld voor trainers die het SAGA trainingsprogramma formeel of informeel willen gebruiken. Het bevat een overzicht van het opleidingsprogramma, de inhoud en structuren ervan en biedt een leidraad voor docenten, opleiders en opleidingscentra die gebruik willen maken van de middelen en inhoud van het project om de ondernemersvaardigheden van hun studenten te stimuleren, of deze opleidingsmaterialen willen opnemen als aanvullende middelen bij hun bestaande opleidingsaanbod.

SAGA NGO-gids: voor maatschappelijke organisaties, NGO's, nationale en regionale instellingen, die werken met/voor kansarme groepen in leeg Europa, die het SAGA-leerprogramma en de resultaten willen gebruiken om hun eigen (samenwerkende) sociale onderneming in de geïdentificeerde sector (voedsel, gastronomie en culinair erfgoed) op te richten of om de begunstigden ervan te ondersteunen bij de oprichting van hun bedrijven. De gids biedt inspiratie en ideeën over hoe deze organisaties het SAGA-opleidingsprogramma en de resultaten kunnen gebruiken en overnemen.

Policy Brief: reeks aanbevelingen voor beleidsmakers met betrekking tot het ondersteunen van de oprichting van sociale (samenwerkende) ondernemingen, als een manier om economische activiteit te genereren in het "lege Europa". Het richt zich specifiek op het belang van een wettelijk kader dat de acties van sociale ondernemingen beschermt en biedt een leidraad voor het SAGA-project ter bevordering van sociaal ondernemerschap in plattelandsgebieden als duurzame strategie voor de toekomst.

4. BELEIDSVOORUITZICHTEN

Er zijn vele redenen waarom deze beleidsgids nuttig is voor beleidsmakers (overheidsinstanties, entiteiten, regeringen op lokaal, nationaal of internationaal niveau:

- Steeds meer landen erkennen de bijdrage van sociale ondernemingen aan economische en inclusieve groei en duurzame ontwikkeling.
- Regelgeving kan het bewustzijn vergroten en sociale ondernemingen een grotere legitimiteit geven, waardoor de toegang tot financiering en markten wordt vergemakkelijkt.

- Hoewel er in 16 EU-landen enige vorm van wetgeving over sociale ondernemingen bestaat en er in de andere 11 EU-landen expliciete beleidsmaatregelen of strategieën bestaan om hun ontwikkeling te stimuleren, erkennen de beleidsmakers dat de bestaande wetgeving moet worden gewijzigd en/of bijgewerkt om de huidige tekortkomingen aan te pakken en de toekomstige ontwikkeling van sociale ondernemingen te vergemakkelijken.

Beleidsmakers spelen een belangrijke rol bij het bevorderen van sociale innovatie. Zij kunnen sociale ondernemingen steunen of met hen samenwerken, en zij kunnen ook de ontwikkeling van impact investeringsstrategieën mogelijk maken die particulier kapitaal kanaliseren om meetbare sociale en milieuvoordelen te creëren.

De overheid heeft een cruciaal belang bij nieuwe bedrijfsmodellen die publieke voordelen opleveren. Bijgevolg zijn beleidsmakers en overheidsinstanties soms een vroege verstrekker van middelen aan nieuwe ondernemingen via subsidies en investeringen of een klant via het aanbestedingsproces. En voor de tussenpersonen en de infrastructuur waarvan sociale ondernemingen afhankelijk zijn, kan de overheid stabiliteit bieden voor opkomende markten. Beleidsmakers kunnen deze nieuwe markten zien als een manier om beperkte middelen optimaal te benutten en zo efficiënt mogelijk overheidsdiensten te verlenen. Maar dit werk vereist nauwe coördinatie tussen publieke, particuliere en maatschappelijke belanghebbenden om van beleidsdoelstellingen tot praktische resultaten te komen, wat complex kan zijn.

4.1 Trends in EU

Sociale ondernemingen zijn de afgelopen jaren zichtbaarder geworden en in aantal toegenomen. Hun belang zal de komende decennia waarschijnlijk nog toenemen, gezien de dringende uitdagingen waarmee de Europese landen worden geconfronteerd.

De kwetsbaarheid van sociale ondernemingen hangt tot op zekere hoogte samen met het versnipperde debat en de conceptuele verwarring die rond hun rol in de hedendaagse samenleving heersen. Bovendien vloeit de kwetsbaarheid voort uit de sterke afhankelijkheid van sociale ondernemingen van nationaal en lokaal beleid, gezien hun sterke integratie in de socialezekerheidsstelsels van de EU-lidstaten, voortdurende beleidswijzigingen en bezuinigingen op de overheidsuitgaven.

De vraag naar persoonlijke en algemene diensten van sociale ondernemingen neemt toe. Hoewel mensen zich nog niet volledig bewust zijn van het potentieel van sociale ondernemingen, is de samenleving in het algemeen meer sociaal bewust: mensen tonen meer belangstelling voor verantwoorde consumptie, met inbegrip van lokale, biologische en eerlijke producten; bedrijven tonen meer aandacht voor hun MVO; en investeerders besteden meer aandacht aan ethische kwesties. Deze opkomende mentaliteit, die steeds gevoeliger is voor sociale verantwoordelijkheid, bevestigt de duurzaamheid van het idee achter de opkomst van de sociale onderneming: dat ondernemingen ook prioriteit kunnen geven aan het nastreven van sociale doelen.

Sociale ondernemingen houden zich voortdurend bezig met groeiende maatschappelijke problemen, die van land tot land en binnen landen en gebieden verschillen. Demografische veranderingen in verband met lage geboortecijfers en vergrijzing van de bevolking, inkomende (bv. Duitsland, Italië, Luxemburg en Zweden) en uitgaande migratiestromen (bv. Bulgarije, Polen, Roemenië en Slowakije), klimaatverandering, regionale ontwikkeling en marginalisering van afgelegen gemeenschappen en groepen, waaronder Roma (bv. Tsjechië, Hongarije, Roemenië en Slowakije), behoren tot de meest urgente uitdagingen waarmee sociale ondernemingen in de EU-lidstaten worden geconfronteerd..

De rol en het potentieel van de sociale onderneming zijn sterk verbonden gebleken met lokale gemeenschappen en actoren die bereid zijn tot interactie met sociale ondernemingen om gemeenschappelijke uitdagingen aan te pakken. Tegenover de onzekerheid en de soms geringe doeltreffendheid van het nationale overheidsbeleid is de rol van gemeenten bij de ondersteuning van sociale ondernemingen in hun lokale context de afgelopen vijf jaar in veel EU-lidstaten toegenomen. Nieuwe en lopende decentralisatieprocessen in de sociale dienstverlening hebben gemeenten in een unieke positie gebracht om sociale ondernemingen op lokaal niveau te ondersteunen en zullen dat waarschijnlijk ook blijven doen.

Vanuit een ander gezichtspunt vormt het culturele erfgoed de ziel en de geest van een gebied. Het is van inherente waarde voor lokale gemeenschappen en is aanwezig in alle aspecten van het leven: tradities, ethiek, sociaal gedrag, monumenten, sites, ambachten, kunst, uitvindingen, enz. Het materieel en immaterieel cultureel erfgoed is dan ook een essentieel onderdeel van en draagt bij tot de aantrekkelijkheid van de Europese regio's, steden en plattelandsgebieden in termen van:

- levenskwaliteit, door karakter en sfeer te creëren en de gebieden aantrekkelijk te maken om te bezoeken, te wonen en te werken.
- Inkomende particuliere investeringen, het ontwikkelen van culturele creatieve kwartalen, het aantrekken van talenten en bedrijven - waardoor het regionale concurrentievermogen in Europa en wereldwijd wordt versterkt.
- Economische en duurzame ontwikkeling van plattelandsgebieden en cultuurlandschappen die te lijden hebben onder ontvolking en gebrek aan investeringen.

4.2 De uitdaging

De goedkeuring van rechtskaders vereist vaak complexe en tijdrovende processen. Beleidsmakers kunnen moeite hebben met het selecteren van een geschikte juridische benadering, het voorbereiden van de goedkeuring ervan en, uiteindelijk, de effectieve uitvoering ervan. In sommige landen heeft het tientallen jaren van gerichte betrokkenheid en bewustmaking gekost om de vereiste politieke steun te verwerven om wetgeving inzake sociale ondernemingen aan te nemen.

Juridische kaders voor sociale ondernemingen zijn contextgevoelig en kunnen niet van het ene land naar het andere worden omgezet. Het is belangrijk dat juridische kaders de specifieke omstandigheden van een bepaald land of regio weerspiegelen. Wat in het ene land werkt, kan in een ander land contraproductief blijken doordat het de reikwijdte van de activiteiten van sociale ondernemingen beperkt, hun toegang tot financiële middelen verhindert of hen soms zelfs belet hun sociale missies te verwezenlijken.

De OESO definieert sociaal ondernemerschap als "elke particuliere activiteit die in het algemeen belang wordt verricht, georganiseerd is met een ondernemersstrategie, maar waarvan het hoofddoel niet de maximalisering van de winst is maar de verwezenlijking van bepaalde economische en sociale doelstellingen, en die in staat is innovatieve oplossingen aan te dragen voor de problemen van sociale uitsluiting en werkloosheid". In het afgelopen decennium heeft de Europese Commissie, ter bevordering van een "zeer concurrerende sociale markteconomie", de sociale economie en sociale ondernemingen aangewezen als innovatieve antwoorden op de huidige economische, sociale en milieu-uitdagingen, waarbij sociale ondernemers ernaar streven een belangrijke impact op de samenleving, de economie en het milieu te hebben.

Een sociale onderneming is een bedrijf dat voor een sociaal doel wordt geleid, waarbij specifieke en welomschreven sociale doelstellingen worden vertaald in een bedrijf, dat vaak activiteiten van

algemeen belang verricht en op ondernemende wijze wordt beheerd, waarbij een voortdurend evenwicht wordt bewaard tussen de sociale en de economische dimensie. Sociale ondernemingen zijn in staat oplossingen te bieden voor sociale problemen via een ondernemersbenadering die economisch duurzaam is en in sommige opzichten effectiever en efficiënter dan wat de instellingen alleen zouden kunnen doen. Sociale ondernemingen passen commerciële en ondernemersstrategieën toe om het welzijn van mens en milieu maximaal te verbeteren.

Source: OECD (2022) Designing legal frameworks for social enterprises

Recente trends tonen aan dat sociale ondernemingen in bijna elke sector van de economie, zoals de voedingsindustrie en de gastronomie, aanwezig zijn en de belangen en behoeften van hun gemeenschap en de samenleving dienen.

Ondanks de geleidelijke convergentie van de concepten van sociale ondernemingen op EU-niveau, worden sociale ondernemingen nog steeds op sterk uiteenlopende manieren opgevat en nemen zij in de verschillende landen in Europa uiteenlopende organisatorische en juridische vormen aan. De meeste EU-lidstaten hebben een of andere vorm van wetgeving die sociale ondernemingen erkent en reguleert. Sommige hebben het bestaande vennootschapsrecht aangepast aan de specifieke kenmerken van sociale ondernemingen, terwijl andere een specifieke juridische status hebben gecreëerd. Het blijft een grote uitdaging om de activiteiten van sociale ondernemingen in heel Europa te meten en te aggregeren, omdat veel ervan verborgen en onder de radar blijft. Daardoor bestaat het risico dat de activiteiten van sociale ondernemingen worden onderschat en dat er geen statistisch onderbouwd beeld ontstaat van wat Europese sociale ondernemingen kunnen doen om grote problemen op te lossen.

4.3 De SAGA oplossing presenteren

Het SAGA-leerprogramma is afgestemd op de behoeften van volwassenen in plattlandsgebieden, het zogenaamde "lege Europa", en biedt hun een kwaliteitsopleiding die hen in staat stelt vaardigheden en competenties te verwerven om een (samenwerkende) sociale onderneming op te zetten.

Plattelandsbeleid

De noodzaak om aandacht te besteden aan de genoemde plattelandsgebieden is eenvoudig: deze regio's presteren minder goed dan stedelijke gebieden. Maar de troeven van plattelandsgebieden, zoals levenskwaliteit en milieu, en betere vervoersverbindingen en infrastructuur kunnen dienen om mensen en bedrijven vast te houden of aan te trekken. Ook is er meer vraag naar rurale troeven, zoals natuurlijk erfgoed en andere voorzieningen, en deze troeven trekken investeringen en werknemers aan. Bovendien speelt de landbouw in veel landen een belangrijke rol bij de vormgeving van het rurale landschap, maar het gewicht ervan in de plattelandseconomie is vaak gering en neemt af.

Tegen deze achtergrond bestaat er bezorgdheid over de doeltreffendheid van het landbouwbeleid en met name van de landbouwsubsidies als het belangrijkste onderdeel van het overheidsbeleid voor plattelandsgebieden.

Ontwikkelingen op internationaal en binnenlands niveau veranderen de regels voor plattelandsgebieden en maken een nieuwe aanpak noodzakelijk. Met name drie factoren beïnvloeden de beleidsvorming op het platteland in de OESO-landen : meer aandacht voor voorzieningen, druk om het landbouwbeleid te hervormen en decentralisatie.

Verschillende OESO-landen ontwikkelen een multisectorale, plaatsgebonden aanpak die erop gericht is het gevarieerde ontwikkelingspotentieel van plattelandsgebieden in kaart te brengen en te benutten.

Nieuwe beleidsstrategieën gaan nog niet allemaal gepaard met aanzienlijke financiële middelen, maar dragen wel bij tot belangrijke culturele veranderingen met betrekking tot het plattelandsbeleid. Het SAGA-project hield bij de ontwikkeling van zijn leerprogramma rekening met deze factoren. Elk onderdeel kon dus profiteren van de resultaten ervan.

Daarnaast biedt het leerprogramma hulp aan beleidsmakers door dit gratis online leerprogramma aan te bieden. Het programma stelt deelnemers in staat vaardigheden en competenties te verwerven om een effectieve, samenwerkende sociale onderneming op te zetten. Anderzijds krijgen beleidsmakers inzicht in wat gewone mensen nodig hebben om een sociaal ondernemerschap op te starten.

Tips voor beleidsmakers - Hoe kunt u profiteren van het SAGA-leerprogramma?

- De behoefte aan regelgeving voor sociale ondernemingen is contextgebonden: motieven en resultaten van wettelijke kaders moeten de lokale omstandigheden weerspiegelen.
- Het is belangrijk om de timing van nieuwe wetgevingsvoorstellen in relatie tot verkiezingscycli, veranderingen in de regering en andere gebieden die kunnen bijdragen aan verschuivende politieke voorkeuren te overwegen.
- Het verwerven van politieke steun en het bereiken van consensus tussen gekozen functionarissen, regeringen en belanghebbenden voor wettelijke kaders is een uitdagende maar noodzakelijke stap.
- Het betrekken van een verscheidenheid aan belanghebbenden helpt bij het ontwikkelen van wettelijke kaders die voldoen aan de werkelijke behoeften van sociale ondernemingen.
- Aanhoudende betrokkenheid van beleidsmakers bij de overheid is essentieel voor het succes op lange termijn en de aanpasbaarheid van wettelijke kaders.
- Hoewel het op korte termijn handig kan zijn, is het van bovenaf ontwikkelen van wettelijke kaders zonder raadpleging van belanghebbenden riskant en kan het de effectiviteit ervan ondermijnen.
- Juridische kaders die niet als hefboom fungeren voor fiscaal beleid leiden vaak tot onderbenutte rechtsvormen en statuten.

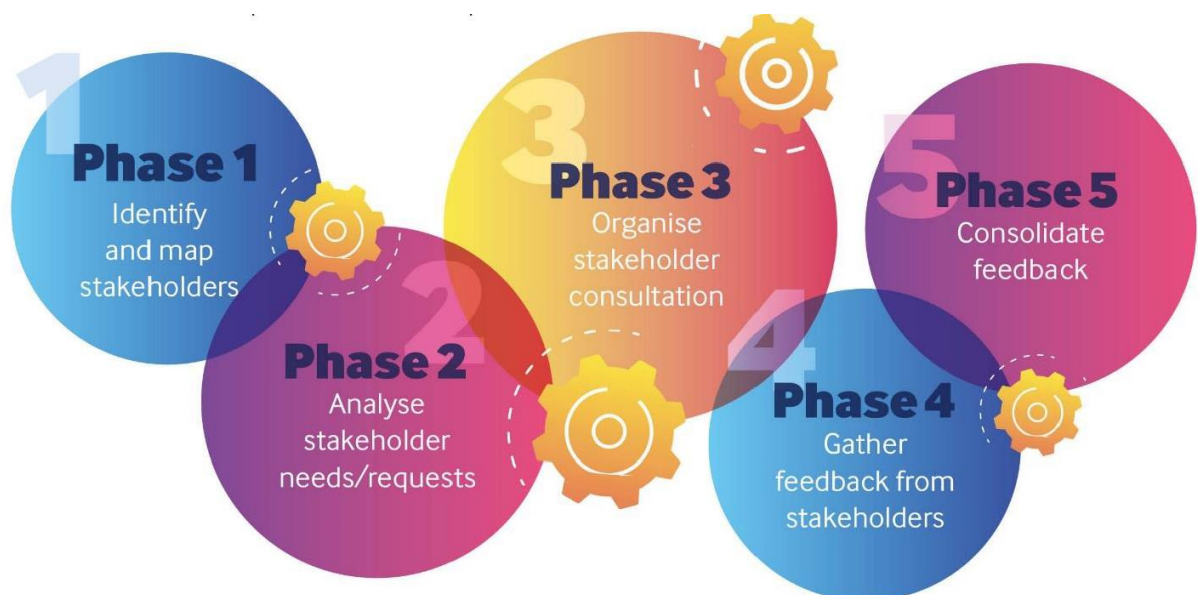
- Beoordeling van de prestaties van het wettelijk kader zorgt ervoor dat de regelgeving voor sociale ondernemingen gemakkelijk te begrijpen is, in overeenstemming is met internationale richtsnoeren en goede praktijken, en juridisch haalbaar is.

Source: OECD (2022) *Designing legal frameworks for social enterprises*

4.4 Ervaringen tijdens het project

Het project begon met een diepgaand onderzoek, waarbij alle partners hetzelfde moesten doen, zoals: het in kaart brengen van potentiële case studies, interviews met sociale ondernemers, het verzamelen van mogelijke ondersteunende materialen, leerinhoud, gemeenschappelijke benaderingen, enz. Het leerprogramma werd ontwikkeld op basis van de eerder genoemde onderzoeken en vervolgens getest en gevalideerd. De partners verzamelden feedback van de doelgroep en implementeerden de mogelijke aanpassingen, suggesties, enz.

Source: OECD (2022) *Designing legal frameworks for social enterprises*

Tijdens de interviews met succesvolle sociale ondernemingen wezen de deelnemers op het gebrek aan informatie over basiskennis van het sociaal ondernemerschap. Zij moesten alle nodige informatie opzoeken, wat tijd en geld kostte. Zij zouden graag meer horen over gratis cursussen en materialen die beschikbaar zijn en gericht zijn op geïnteresseerden in gastronomie, voedingsindustrie, culinair erfgoed.

Beleidsmakers zouden zich meer moeten inspannen om meer mensen te bereiken en het bewustzijn in plattelandsgebieden te vergroten. Tegenwoordig staan mensen open voor sociale media, maar ook de traditionele manieren zijn welkom. Op lokaal niveau zouden voorlichtingsevenementen nuttig zijn. Ook zouden zij de reeds bestaande oplossingen, ideeën zoals het SAGA-project kunnen promoten. Tijdens semi-officiële gesprekken tussen partners en bedrijven kwam een andere kwestie naar voren. Plattelandsgebieden hebben een slechtere economische achtergrond, wat betekent dat het mogelijk is dat de lokale bevolking geen toegang heeft tot internet of zelfs tot een computer, niet in staat is deze te gebruiken. Dus zelfs als ze willen leren en een sociale onderneming willen starten, hebben ze financiële steun nodig, waarop de beleidsmakers meer nadruk zouden moeten leggen.

De multiplier-evenementen boden ook goede mogelijkheden voor informele gesprekken. De deelnemers waren geïnteresseerd in het programma en juichten het toe. Zij wezen erop dat wij zouden moeten aangeven tot welke contacten zij zich na afloop van de modules kunnen wenden. Beleidsmakers zouden die organisaties en verenigingen kunnen noemen, die kunnen helpen bij de volgende stappen, hen kunnen adviseren bij het maken van een samenwerkende sociale onderneming.

5. SLOTOPMERKINGEN

Het starten van een sociale onderneming is een steeds wijder verbreid fenomeen met een groot potentieel, dat nog lang niet volledig wordt benut. Sociale ondernemingen hebben een aanzienlijke invloed op inkomen, werkgelegenheid en welzijn, vooral in de landen waar zij een lange geschiedenis hebben en zowel politiek als juridisch grotendeels erkend zijn.

Zoals gezegd is sociaal ondernemen geen volledig nieuwe trend. Zij vloeit voornamelijk voort uit een collectieve dynamiek, en het is een collectief ondernemingsmodel.

Het potentieel van de sociale onderneming vloeit voort uit haar bijzondere kenmerken: de definitie van sociale onderneming is dus verre van "neutraal" en heeft belangrijke implicaties voor het beleid.

Een goed uitgebalanceerd ecosysteem moet zorgen voor beleidscontinuïteit en politieke inzet ter ondersteuning van een relatief goed uitgeruste en geïntegreerde infrastructuur die gebruik maakt van een verscheidenheid aan soorten steun, waaronder het gebruik van kampioenen voor sociale ondernemingen, mentoring, subsidies om sociale ondernemingen te helpen nieuwe contracten aan te gaan met behoud van hun focus op sociale waarde, en steun voor ethische ketens naast conventionele steun aan alle groeiende ondernemingen.

Het SAGA-project presenteert verschillende gevallen waarin de ondersteuning van sociaal ondernemerschap is geslaagd. Het SAGA-project benadrukt dit als een mogelijke oplossing om verschillende uitdagingen te overwinnen. Het project heeft al het relevante lesmateriaal en casestudies verzameld en beschikbaar gemaakt voor het publiek. Ook beleidsmakers kunnen van dit programma leren en het als goede praktijk gebruiken, niet alleen op het gebied van de gastronomie en de levensmiddelenindustrie, maar ook in het algemeen..

6. REFERENTIES

Europese Commissie: JRS Wetenschap voor beleid rapport (2016). Voedsel en gastronomie als elementen van regionale innovatiestrategieën. Beschikbaar op: https://www.researchgate.net/publication/297710477_Food_and_gastronomy_as_elements_of_regional_innovation_strategies

Manon Richard (Europa Nostra), Madeleine Coste (Slow Food) (2020) Food is culture, EU policy brief on food and cultural heritage. Beschikbaar op: https://multimediark.slowfood.com/wp-content/uploads/2020/10/1_Policy_Brief.pdf

OESO (2013) Policy Brief on Social Entrepreneurship - Entrepreneurial Activities in Europe Beschikbaar op: https://www.oecd.org/cfe/leed/Social%20entrepreneurship%20policy%20brief%20EN_FINAL.pdf

OESO (2022) Ontwerpen van wettelijke kaders voor sociale ondernemingen. Beschikbaar op: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/172b60b2-en.pdf?expires=1665999452&id=id&accname=guest&checksum=33A5882B1B0A2A79B3F54A8DDE32F458>

Santos (2018) Public Policy, Policy-Making and Social Entrepreneurship - The Case of Portugal and the UK. Beschikbaar op: <https://repositorio.ucp.pt/bitstream/10400.14/25663/1/152116295%20Isabel%20Santos%20W.pdf>